

İslâm âleminin içinde bulunduğu durum; eğitimsizlikten mi yoksa tembellik ve ümitsizlikten mi kaynaklanıyor? Bu konu Risalede nasıl geçiyor?

"Hem de itikadımdır ki: İstikbale hüküm sürecek ve her kıt'asında hâkim-i mutlak olacak, yalnız hakikat-i İslâmiyettir. Evet, saadet saray-ı istikbalde taht-nişin hakaik ve maarif yalnız İslâmiyet olacaktır. Onu fethedecek yalnız odur; emareler görünüyorlar. Zira mazi kıt'asında, vahşetâbâd sahralarında hayme-nişin taassup ve taklid; veyahut cehlistan ülkesinde menzil-nişin müzahrefat ve istibdad olanlara, şeriat-ı garrânın galebe-i mutlak ve istilâ-i tâmmına sed ve mâni olan sekiz emir, üç hakikatle zîr ü zeber olmuşlardır ve oluyorlar."

"O mâniler ise, ecnebilerde taklit ve cehalet ve taassup ve kıssîslerin riyaseti; ve bizdeki mâni ise, istibdad-ı mütenevvi ve ahlâksızlık ve müşevveşiyet-i ahval ve atâleti intaç eden yeistir ki, şems-i İslâmiyetin küsufa yüz tutmasına sebep olmuşlardır. Sekizinci ve en birinci mâni ve belâ budur: Bizle ecnebiler, bazı zevahir-i İslâmiyet ve bazı mesail-i fûnun ortasında hayal-i bâtil ile tevehhüm eylediğimiz müsademet ve münakazattır. Aferin maarifin himmet-i feyyâzânesine ve fûnunun himmet-i merdânesine ki, meyl-i taharrî-i hakikat ve muhabbet-i insanîyet ve meyl-i insaf olan hakaiki teşhiz ederek o mânilere gönderip zîr ü zeber etmiş ve ediyor."(1)

Gelecekte hüküm İslâm hakikatlerinin olacaktır. Geleceğin saadet sarayında tahta hakikatler ve eğitim sistemi oturacak. Yani bu asırda ilim ve fen hükmedecek; kimin elinde ilim ve fen varsa galibiyet ve dünyevi saadet onun olacak. Üstad Hazretleri burada ilim ve fennin İslâm hakikatlerinin anlaşılmasında ve kuvvet kesp etmesinde önemli bir rol alacağına işaret ediyor.

Mazide ilim ve fen değil hissiyat ve taassup hükmediyordu. İnsanların ekserisi mensup olduğu inanç ve değerlere körü körüne bağlanıyor ve akıl ve muhakemeden ziyade hissiyat ve tarafgirlik duygusu ile hareket ediyordu. Bu da doğal olarak taklit ve taassubu netice veriyordu.

Taklit ve taassubun olduğu bir zeminde İslâm hakikatleri inkişaf etmez, parlaklığını izhar edemez. İnsanlar üstünde bu taklit ve taassuptan gelen bir baskı ve istibdat

---

hakim idi, yani insanlar inançlarını sorgulayamaz otoriteyi eleştiremez bir durumda idiler. Mesela, Avrupa yüz yıllarca kilise otoritesinin baskısı altında akla ve muhakemeye kapı açamamıştır. Bundan da ilkel ve mutaassıp bir toplum çıkmıştır. Bu gibi toplumsal hastalıklar İslâm güneşinin önünde ciddi bir engel ve perde görevini yapmışlardır.

Ama bu zamanda, taassup ve taklit yerini maarif ve ilme terk ettiği için, insanlar özgür ve sağlıklı bir muhakeme ile hakikatin peşine düşüyorlar ve hakkı arıyorlar. İslâm da güneş gibi parlak bir hakikat olduğu için, elbette bu insanlar bir gün İslâm güneşinin farkına varacaklardır, diyor Üstad Hazretleri.

Üstad Hazretlerinin işaret ettiği İslâm güneşinin önündeki maniler ve perdeler ise, Avrupa da, taklit, taassup, İslâm hakkındaki cehalet ve kilisenin otoriter baskısı. Bizde ise her alandaki ezici istibdat, yani baskıcı tutumlar, ahlaksızlık, insanların hâl durumlarının karmaşası yani batıl ile İslâm arasında bir bocalama halinin oluşu ve tembelliktir. İşte bu bizdeki ve ecneblerdeki engeller ve perdeler kalkarsa, İslâm insanlığa güneş gibi doğacaktır.

Bu sekiz engel ve perde, üç hakikatin insanlık içinde dirilmesi ile parçalanacaktır. Bu üç hakikat ise, insan sevgisi, ilim ve eğitim ile hakikati araştırma arzusu ve insaftır. Yani insanlar düşmanlık yerine sevgi, taassup ve cahillik yerine ilim ve eğitim, ön yargı yerine de insafı esas alırsa, İslâm insanlık üzerine güneş gibi doğacaktır inşallah. Bütün bunların olması ve gelişmesi elbette bir süreç içerisinde olacaktır. Sosyal olaylar ve değişimler ağır aksak ve bir süreç içinde gelişirler.

"ÜÇÜNCÜ CİNAYET: İstanbul'da yirmi bine yakın hemşehrilerimi, hamal ve gafil ve safdil olduklarından, bazı particiler onları iğfal ile vilâyât-ı şarkiyeyi lekedaretmelerinden korktum. Ve hamalların umum yerlerini ve kahvelerini gezdim. Geçen sene anlayacakları suretle meşrutiyeti onlara telkin ettim. Şu mealde:"

"İstibdat, zulüm ve tahakkümdür. Meşrutiyet, adalet ve seriattır. Padişah, Peygamberimizin emrine itaat etse ve yoluna gitse halifedir. Biz de ona itaat edeceğiz. Yoksa, Peygambere tâbi olmayıp zulmedenler, padişah da olsalar haydutturlar. Bizim düşmanımız cehalet, zaruret, ihtilâftır. Bu üç düşmana karşı san'at, marifet, ittifak silâhıyla cihad edeceğiz. Ve bizi bir cihette teyakkuza ve terakkiye sevk eden hakikî kardeşlerimiz Türklerle ve komşularımızla dost olup el ele vereceğiz. Zira husumette fenalık var, husumete vaktimiz yoktur. Hükûmetin işine karışmayacağız. Zirâ, hikmet-i hükûmeti bilmiyoruz."

"İşte o hamalların, Avusturya'ya karşı, benim gibi bütün Avrupa'ya karşı boykotajları ve en müşevveş ve heyecanlı zamanlarda âkılâne hareketlerinde bu nasihatın tesiri olmuştur. Padişaha karşı irtibatlarını tâdil etmeye ve boykotajlarla Avrupa'ya karşı harb-i

---

iktisadî açmaya sebebiyet verdiğimden, demek cinayet ettim ki, bu belâyâ düřtüm."(2)

Görüldüğü gibi Âlem-i İslâm'ın üç büyük düşmanı var **cehalet, zaruret ve ihtilaftır**. Bunun reçetesi ise **sanat, marifet (eğitim) ve ittifaktır**.

Dipnotlar:

(1) bk. [Muhakemat.](#)

(2) bk. [Divan-ı Harb-i Örfi, İki Mekteb-i Musibetin Şehadetnamesi](#)